

ПРИМЕНА НА ФИНАНСИСКАТА АНАЛИЗА ВО ОЦЕНКА НА КРЕДИТНАТА СПОСОБНОСТ НА КОМПАНИИТЕ

Ана Тодосиевска¹, Оливера Ѓоргиева-Трајковска²

¹ Магистрант на Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
kostadinova_ana@hotmail.com

² Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

Апстракт

Проценката на кредитната способност на компаниите е еден од најважните процеси од кои зависи квалитетот на побарувањата, односно квалитетот на кредитното портфолио и активата на една банка. Сите фактори кои влијаат врз ризиците со кои се соочуваат банките во нивното работење, од кои најзначаен е кредитниот ризик, се предмет на испитување во процесот на финансиската анализа, односно анализата на кредитната способност на компаниите. Процесот на финансиска анализа опфаќа анализа на работењето на компанијата во минатото и сегашноста, со цел за што поуспешно предвидување на нејзината идна деловна активност.

Предмет на истражување во овој труд претставува утврдување и анализа на политиките и процедурите кои ги користат банките во проценката на кредитната способност на одделните компании, поконкретно да се утврди кои информации ѝ се потребни на банката во процесот на анализа на финансиските извештаи и на кој начин (преку примена на кои методи и техники) истите ги толкува, за да го оцени кредитниот бонитет на компанијата и нејзината способност за задолжување.

Клучни зборови: финансиска анализа, финансиски извештаи, кредитна способност, компании.

APPLICATION OF FINANCIAL ANALYSIS IN ASSESSMENT OF THE COMPANY'S CREDITWORTHINESS

Ana Todosievska¹, Olivera Gjorgieva-Trajkovska²

¹ Master student, Faculty of Economics, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
kostadinova_ana@hotmail.com

² Faculty of Economics, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

Abstract

Assessment of the creditworthiness of the companies is one of the most important processes on which depends the quality of the claims, ie the quality of the loan portfolio and the assets of one bank. All factors that influence the risks faced by banks in their operations, the most significant of which is the credit risk, are subject to examination in the process of financial analysis, ie the analysis of the creditworthiness of the companies. The process of financial analysis includes an analysis of the company's operations in the past and present, in order to better anticipate its future business activity.

The subject of research in this paper is to determine and analyze the policies and procedures used by banks in assessing the creditworthiness of individual companies, in particular determining which information the bank needs in the process of analyzing the financial statements and in what way (through the application of which methods and techniques) they interpret them, to assess the creditworthiness of the company and its ability to borrow.

Key words: financial analysis, financial reports, credit, ability, companies

1. Вовед

Во развиените пазарни економии финансирањето на работењето на претпријатијата се реализира, главно, преку механизмот на финансиските пазари. Финансискиот пазар е место на кое се среќаваат понудата и побарувачката на финансиски средства. Предмет на купопродажба на овој пазар е една специфична стока – парите. За тие пари треба да се плати одредена цена, која се нарекува камата¹.

¹ Д-р Љупчо Трпески, „Пари и банки“, Скопје, 1995.

Кредитните пазари ја извршуваат основната економска функција на канализирање на средствата од субјектите кои имаат вишок на финансиски средства кон оние субјекти кои имаат недостиг од нив, бидејќи се подготвени да потрошат повеќе од она што поседуваат. Со други зборови, кредитните пазари ја извршуваат функцијата на алокација на фондовите во економијата.

Во современите и развиени финансиски структури, основни финансиски институции се комерцијалните банки. Примарната функција на банките е да вршат прибирање и чување на депозити со висок степен на сигурност и потоа да вршат нивно позајмување, т.е. пласирање во најпродуктивните инвестициони алтернативи.

Традиционално, банките ја играат клучната улога во финансискиот систем на државата, дејствувајќи како интермедијатори помеѓу крајните штедачи и кредитобаратели. Како трансформатори на средствата, тие примаат депозити со еден сет карактеристики и ги претвораат во средства, со друг сет карактеристики. Особено е значајна нивната улога во трансформација на рочноста на финансиските инструменти, нудејќи краткорочни финансиски средства на суфицитарните економски субјекти и долгорочни кредитни инструменти на заемобарателите. Истовремено, банките се и централен механизам во системот на плаќање.

Банките претставуваат ’рбетен столб на финансиските пазари и основна движечка сила на развојот. За разлика од состојбата во развиените земји, на пример, каде што претпријатијата обезбедуваат екстерно финансирање главно преку финансиските пазари (пазар на акции, обврзници и сл.), претпријатијата во нашата земја се потпираат главно на банките, кои се нивни главни снабдувачи на дополнителни финансиски средства.

Модерниот банкарски бизнис го дели потрошувачкиот пазар на два дела:

- Банкарство на мало (retail banking) – како договорен партнер на банката се јавува индивидуално лице или многу мала компанија (на пример, самостоен трговец);
- Корпоративно банкарство (corporate client business), каде што како договорни партнери на банката се јавуваат малите и средни претпријатија и мултинационални компании.

Во зависност од капиталот со кој располага банката и стратешките определби на нејзиниот менаџмент, банката се насочува кон задоволување на потребите на оние сегменти на пазарот кои ветуваат остварување најповолен однос на релацијата ризик-принос.

Банките донесуваат одлука за одобрување на заеми на компаниите преку конкретна анализа на одредени состојби, како: способноста на компанијата да го врати кредитот, репутацијата на компанијата, износот на бараните средства и целта за која ќе бидат искористени.

2. Кредитен процес

Кредитниот процес претставува сложен систем на активности, кој започнува со идентификување на пазарот на клиенти на банката и продолжува со серија процедури, до самото враќање на позајмените средства.

Во современото банкарство процесот на кредитирање станува многу посложен во однос на минатото. Технологијата на кредитирање започнува со кредитните барања од страна на компаниите. Овие кредитни барања влегуваат во одредена процедура, која има за цел да се изврши адекватна анализа на кредитниот ризик кој го презема банката. Изворите на информации кои се релевантни за кредитната оценка се засноваат делумно на информациите кои ги поднесува кредитобарателот, потоа на основа на базата на податоци со кои располага банката и на крај, на основа на податоците кои ги прибира банката од надворешни извори на информации. Користењето повеќе различни извори на информации овозможува вкрстување на податоците и проверка на нивната точност.

Проценката на ризикот до донесување на одлука за одобрување на кредит не претставува некоја егзактна наука и не постои единствен критериум, како што се, на пример, финансиските показатели, според кои точно се одредува степенот на ризикот кој се презема со кредитирањето на одредена компанија. Наместо тоа, кредитниот аналитичар, согласно неговото искуство, мора да прибере најразлични информации, финансиски и нефинансиски, за да изврши правилна проценка на кредитниот ризик инволвиран во одобрување на кредит на одреден клиент. Сите информации кои ги користи кредитниот аналитичар во оценувањето на кредитниот ризик мора да ги задоволуваат

принципите на доброто кредитирање. Основни принципи кои се почитуваат од страна на сите вработени во банките се следните²:

- *Карактер.* Се однесува на карактеристиките на чесност и интегритет на компанијата и нејзиниот менаџмент. Искуството покажува дека лицата и компаниите кои бараат кредит не се секогаш доверливи и чесни и затоа банката мора да внимава на карактерот на позајмувачите на нејзините средства. Карактерот на кредитобарателите најдобро се оценува преку интервјуата со потенцијалните корисници на кредит;

- *Способност.* Овој принцип во суштина ја покажува фактичката способност на барателот на кредитот да може да биде една од страните во договорот со банката. Во случајот на компаниите, се поставува прашањето дали директорите или лицата кои ја претставуваат компанијата пред банката имаат овластување за тоа;

- *Средства.* Се однесува на техничките, менаџерските и финансиските средства на корисникот на кредитот. Овој принцип се однесува и на способноста на менаџментот на компанијата да врши мониторинг и управување со ризикот и на подготвеноста и способноста на вкупната активност на компанијата да генерира доволно готовина за сервисирање на кредитот;

- *Цел.* Овој принцип се однесува на јасно дефинирање на целта за која ќе се користат одобрените средства од страна на корисникот на кредитот, која мора да биде прифатлива за банката. Барањето на средства од една компанија за покривање, на пример, на долговите кон добавувачите, може да претставува индикација за постоење сериозен проблем со ликвидноста во компанијата. Прифатлива цел за банката може да биде, на пример, идејата за проширување на производните капацитети на компанијата или воведување на нови производи и услуги;

- *Вредност.* Овој принцип покажува дека износот на одобрените средства на компанијата мора да биде доволен и да одговара на намената за која тие ќе се користат;

- *Враќање на кредитот.* Се однесува на способноста на корисникот на кредитот да ги врати позајмените средства на банката, преку идентификување на изворот на средства од кој ќе се отплаќа кредитот. Способноста за отплата на долгот најдобро се покажува преку проектираните готовински текови на компанијата во иднина, а помалку преку идниот профит кој би го генерирала. За компаниите основен извор на средства за отплата на кредитот е активност која се планира да биде финансирана со одобриениот кредит;

- *Осигурување.* Се однесува на обезбедувањето на кредитот, т.е. постоење одредена сигурност за банката во случај кредитот да не може да биде вратен. Притоа, секој договор за кредит одобрен од страна на банката не смее да биде воден од обезбедувањето и секогаш мора да постои адекватна маржа над износот на одобрените средства, која лесно може да се процени, лесно да се реализира и лесно да се наплати;

- *Камата, провизији и останати трошоци.* Ова се три елементи кои, покрај претходно споменатите принципи, упатуваат на добра кредитна практика. Бидејќи ризикот ја рефлектира наградата, доколку тој во одредена кредитна трансакција е поголем, се пресметува и повисока камата на одобрените средства. Затоа, целосниот каматен трошок се состои од два елементи: трошокот на капиталот, кој може да биде фиксен и варијабилен, и каматната маржа. Провизиите вклучуваат најразлични трошоци, како на пример, провизија за резервирање на средства за клиентот за одреден посебен временски период, провизија при исплата, провизија за евалуација кај долгорочните кредити, провизија за одржување која се наплатува еднаш годишно на остатокот од долгот, итн.

3. Финансиската анализа како основа на кредитната анализа

Најголем дел од кредитните анализи и проценки банките ги вршат интерно, од страна на сопствените службеници и со користење на сопствените техники и методи на кредитна анализа. И покрај тоа што овие интерни кредитни проценки се базираат најмногу на анализа на финансиските показатели за работењето на компаниите кои се јавуваат како корисници на кредитните средства,

² Stevenson, P., "Credit Management Police", Credit Management, 2005.

постојат и други комплементарни техники кои може да се користат за подетална кредитна анализа. Овие методи вклучуваат³:

- Прибирање на сите можни достапни информации за компанијата и нејзиниот менаџмент, од сите видови на медиуми;
- Анализа на резултатите кои ги остварува компанијата на пазарот;
- Анализа на бизнис ризикот на компанијата, нејзините предности и слабости во однос на изворите на средства и менаџментот, опасностите и можностите со кои се соочува во индустријата во која работи и на пазарите на кои настапува.

Најчесто користена форма на проценка на кредитниот ризик на компанијата е финансиската анализа, која се состои од анализа на достапните финансиски информации за работењето на компанијата, содржани во нејзините финансиски извештаи⁴. Најголем дел од информациите за средствата и изворите на компанијата се добиваат од нејзиниот Биланс на состојба и Биланс на успех. Посебно значење во анализата на кредитната способност на компанијата има Извештајот за готовински текови, кој ја презентира способноста на компанијата за генерирање на парични текови (приливи), кои се неопходни за сервисирање на кредитите.

Како основа за проценка на кредитниот бонитет на компанијата се користат и бројните финансиски показатели за работењето на компанијата, преку кои се оценува нејзината профитабилност, капитална адекватност, ликвидност, и сл. Овде треба да се нагласи дека во анализата на финансиските показатели се користат историски податоци за средствата, изворите и профитот, во предвидувањето на идниот паричен тек на компанијата.

Во процената на кредитниот ризик, кредитните аналитичари можат да го земат предвид и портфолиото на кредитни ризици, за да оценат дали премногу кредити се одобрени на клиенти во одредени индустрии или држави. Поради ова, често се бараат и посебни анализи на ризикот кој постои во одредена индустрија или држава и покрај тоа што овие форми на анализи се претежно поврзани со анализата на инвестиционите можности, бидејќи се однесуваат на долгорочна проценка на степенот на ризикот.

Анализата преку кредитното бодување (credit scoring) е метод на кредитна проценка кој користи статистички техники базирани на анализата на финансиските показатели, со кои се оценува веројатноста дека корисникот ќе го врати кредитот во целост и на време. Банките развиваат свои сопствени системи на кредитни поени за проценка на кредитниот рејтинг на своите клиенти, кои вообичаено не се од јавен карактер. Интерните рејтинзи се добар показател за тоа кои се потенцијалните клиенти на банките.

Системот на кредитно бодување се состои во идентификување на клучните критериуми кои се карактеристични за кредитобарателот, на кои се даваат поени за да се дојде до конечниот резултат. Клучни критериуми се оние кај кои постои статистички значајна корелација со веројатноста дека барателот на кредитот ќе го врати целосно и на време. За компаниите такви критериуми се обртот на продажбата, профитабилноста, бројот на вработените, природата на деловните активности, број на години на постоење на бизнисот, локацијата на компанијата, и сл.

Со користење на овој систем, кој е статистички сигурен и веродостоен, можно е да се направи разлика помеѓу кредитобарателите кои би го вратиле кредитот навреме и во целост и оние кај кои тоа не е случај. Банката може да постави лимит (ранг на поени) во рамките на овој систем, со кој би била подготвена да даде позитивен или негативен одговор на барателот на кредитот, зависно од веројатноста за целосно и навремено плаќање на обврските по одобрениот кредит.

За сега, кај нас банките Credit scoring-от го користат повеќе за анализа и одобрување кредити кај индивидуалните клиенти, додека кај корпоративните клиенти сè уште повеќе се користи традиционалната анализа. Откако ќе се утврди интерниот рејтинг на компанијата, се утврдува нивото на одлучување за конкретното барање. Рејтинг системот е обратно пропорционален, односно

³ Greuning H., Bratanović B. S., *Analiza i upravljanje bankarskim rizicima*, Mate, Zagreb 2006.

⁴ Ѓоргиева-Трајковска, Оливера и Колева, Благица, „Анализа на финансиски извештаи“, УГД, Штип, 2017.

најнискиот рејтинг е за најдобрите клиенти, а највисокиот рејтинг во суштина е и најлош рејтинг. Потоа се пристапува кон анализа на финансиските извештаи.

Значајно за анализата на Билансот на успех е најпрво да се даде приказ на структурата на приходите, доколку компанијата остварува приходи по повеќе основи. Тука, пред сè, се мисли на структура на приходите од реализации на домашен пазар и структура на приходи доколку компанијата остварува приходи од повеќе профитни центри. Друго што е значајно при анализата на приходите е дали тие имаат константен раст од година во година, дали постојат големи осцилации во приходите во последователните години или пак што е причината за нивното намалување. Што се однесува до профитабилноста на компанијата, најзначаен показател е бруто маржата на компанијата⁵. Други значајни компоненти на Билансот на успех се опертивната добивка и нето добивката.

Од активата на Билансот на состојба се земени податоци за вкупната актива, фиксната актива, нивото на залихи и нивото на побарувања од купувачите, додека од пасивата податок за капиталот, обврските спрема финансиски институции и обврските спрема добавувачите. Следат показатели за паричниот тек на компанијата разделени на трите основни видови од кои се состои еден Извештај за парични текови, на крајот, неколку најзначајни финансиски показатели како што се показателот за покриеност на камата, показателот за број на години во кој компанијата би ги отплатила долговите, капиталниот коефициент кој ни покажува колкав дел од вкупната актива на компанијата е финансирана од сопствени извори на средства, а колкав дел од позајмен капитал и добавувачи, динамички коефициент на задолженост и показателите за просечни денови на врзување на залихи, наплата на побарувања и плаќање на обврски спрема добавувачи. Од показателите за просечно врзување на залихи, наплата на побарувања и плаќање на обврски спрема добавувачи на крајот се пресметува колку изнесува циклусот на конверзација во пари (се пресметува како збир од просечниот број на денови на врзување на залихите зголемен за просечниот број на наплата на побарувањата од купувачите и намален за плаќањето на обврските спрема добавувачите). Овој показател, покрај останатите, е исто така особено значаен за да се види за колку време компанијата врши конверзија на вложените парични средства повторно во пари (пари- стока- пари) и како се движи во последните години, дали се забрзува или забавува и, доколку има промени, што е причината за нив. Доколку постојат промени кај одредени позиции во билансите на компанијата од година во година и, доколку истите се материјално значајни, задолжително треба да се даде соодветен коментар за причината за настанатата промена. Под материјално значајни се сметаат промени над 10 % во тековната година компаративно со истиот податок во претходната година ($\Delta \geq \pm 10\%$).

4. Најзначајни показатели за оценка на кредитниот ризик

4.1 Показатели на профитабилност

При оценка на профитабилноста на компанијата се користат следниве показатели:

⇒ **Бруто-приход по исплата на трошоци за вработени (Gross income after wages and salaries) =**
Бруто приход – трошоци за вработени / Вкупен приход

Како дополнување на показателот за бруто-приходот на една компанија овој показател овозможува попрецизна компарација помеѓу компании од иста индустрија. Често, компаниите од иста индустрија немаат меѓу себе иста вертикална структура на вработените или, пак, набавката на сировини ја прават во различна фаза од процесот на доработка на производот.

⇒ **ЕБТ margin (Earnings before taxes) = EBT / Вкупен приход**

Овој показател е еден од најзначајните показатели кога е во прашање профитабилноста на компанијата, односно нејзината моќ да создава профит. Тој ја покажува моќта на компанијата да

⁵ Бентон Е. Гуп, Џејмс В. Колари, Комерцијално банкарство, Арс Ламина, Скопје, 2011.

создава профит и значајно е секогаш да се направи компарација помеѓу неколку последователни години, со цел да се види трендот на движење⁶.

⇒ **ROE – показател за поврат на капиталот (Return on Equity) = $EBT/Капитал$**

Показателот за поврат на капиталот покажува колку од профитот на компанијата останува за раст на капиталот, по сервисирањето на каматата за позајмениот капитал (најчесто кредити од банки). Тој ја покажува профитабилноста на една компанија. Показателот треба секогаш да се споредува со компании од сродни гранки. Доколку има значајни разлики во нивото на капиталот од година во година, треба да се земе просечното ниво на капитал како основа за пресметка. Овој показател треба да биде барем на ниво на процентот на поврат на капиталот од алтернативните можности за инвестирање на пазарот на капитал

4.2 Инвестициски показатели

При оценка на ефектите од инвестициските активности на компаниите се користи следниов показател:

⇒ **Показател за капитални инвестиции (Capital investment ratio) = $Фиксна\ актива/Вкупна\ актива$**

Показателот го покажува инвестирањето на компанијата, како и значењето на фиксната актива во структурата на Билансот на состојба. Треба да се нагласи дека овој показател е под влијание на книговодствената политика на фирмата (вреднувањето на фиксната актива, оперативен/финансиски лизинг итн.), потоа индустријата (трговија – услуги – производство), големината на компанијата, како и нивото на автоматизација/модернизација.

4.3 Показатели на задолженост/ финансирање

При оценка на задолженоста на компанијата значајни за анализа се следниве поакзатели:

⇒ **Коефициент на капитал (Equity ratio) = $Капитал/Вкупа\ актива$**

Овој показател покажува кој дел од активата е финансиран од капиталот на компанијата, каде што капиталот претставува разликата помеѓу вкупната актива на компанијата и вкупните обврски. Колку е повисок овој показател, толку компанијата е поотпорна на кризи. Потребното, односно посакуваното ниво на овој показател строго зависи од типот на индустријата.

⇒ **Показател за задолженост (Gearing ratio) = $Вкупен\ долг-кеш/Капитал$**

Овој показател ја покажува релацијата помеѓу долгот и капиталот. Развојот на показателот од година во година е многу значаен. Колку е поголемо задолжувањето, толку е поголема зависноста на компанијата од кредиторите и за неа станува многу потешко да обезбеди дополнителен капитал и да ги отплаќа долговите. Растот на задолженост истовремено значи и раст на трошоците за отплата на каматата.

Показателот на задолженост, од друга страна, не треба да биде и пренизок, затоа што може да влијае врз профитабилноста на компанијата во негативна насока, од причина што капиталот е вообичаено поскап извор отколку што се кредитите.

⁶ Bratanović, Brajović, Sonja, van Greuning Hennie, Analyzing banking risk – A framework for assessing corporate governance and risk management, Third edition, The World Bank, Washington, D. C., 2009.

⇒ **Просечни залихи (во денови) (Average inventory)** = Вкупни залихи x 360 / Набавна вредност од Билансот на успех

Овој показател покажува колку денови просечно стојат на залиха суровините, материјалите, готовите производи, трговските стоки и сл. Колку е пократок периодот, толку за пократок период се врзува дел од капиталот во залиха, што значи дека толку компанијата е поликвидна. Во некои индустрии (како, на пример, градежништво, услуги и сл.) овој показател практично нема големо значење.

⇒ **Просечно врзување на побарувањата (во денови) (Average account receivables)** = (Вкупни побарувања + побарувања од поврзани компании) x 360 / Бруто продажби

Овој показател покажува колку долго трае периодот на наплата на побарувањата од купувачите. Колку е пократок тој период, толку е поголема ликвидноста на компанијата, бидејќи тоа значи дека за пократок период е врзан капиталот во ненаплатените побарувања. Тој е во тесна корелација со договорениот период на наплата. Ако показателот е значително повисок од договорениот период, ќе предизвика јазови во циклусот, како и лоша навика за плаќање кај купувачите. Ако показателот е пократок од договорениот рок за наплата, тогаш тоа значи дека фирмата е очајна за пари и заради тоа дава високи попусти за плаќање предвреме или ги става под притисок своите купувачи да платат пред рокот на достасаност на побарувањето. За жал, оваа формула не ги зема предвид сезонските флукуации на одредени дејности. Ненаплатливите побарувања кои сè уште не се отпишани или сомнителните побарувања, во голема мерка можат да го нарушат овој показател. Од таа причина тие би требало да се елиминираат при пресметката.

⇒ **Просечно врзување на обврските (во денови) (Average account payables)** = (Вкупни обврски + обврски према поврзани компании) x 360 / Набавна вредност од Биланс на успех

Овој показател покажува до кој обем компанијата го користи периодот на плаќање на своите обврски спрема добавувачите. Од аспект на можност за финансирање од добавувачите, ако овој показател е повисок, има позитивно влијание. Но, од друга страна, може да значи и ликвидносни проблеми. Исто така, компанијата секогаш би требало да направи споредба дали ќе биде поевтино ако финансирањето од добавувачите го замени со краткорочни кредити од банка, со цел да искористат дисконти за предвремени, односно авансни плаќања. Како и погорниот, така и овој показател е во тесна корелација со договорениот период за плаќање, но исто така не ги зема предвид сезонските флукуации.

4.4 Ликвидносни показатели

Ликвидноста е особено значајна при определувањето на кредитоспособноста на една компанија. Во таа насока, најзначајни показатели кои се користат при утврдувањето на ликвидноста се следниве:

⇒ **Брза ликвидност (Quick ratio)** = Кеш + краткорочни побарувања / Краткорочни обврски

Овој показател покажува до кое ниво краткорочните обврски се покриени со ликвидниот дел од обртната актива (на пример, краткорочните побарувања). Овој показател дава симулација што би се случило доколку неочекувано краткорочните кредитори (добавувачите и банките) ги забрзаат своите побарувања и побараат од компанијата предвреме да ги плати своите обврски. Посакувано сценарио е компанијата да може да ја издржи таа состојба преку ликвидирање на своите побарувања и за таа цел да го искористи собраниот кеш. За таа цел се преферира овој показател да биде секогаш над 100 %.

⇒ **Покриеност на камата (Interest coverage ratio)** = EBITDA / Трошоци за камата

Овој показател покажува кој дел од добивката пред оданочување и амортизација е наменет за отплата на каматата за кредитите. Колку е повисок показателот, толку е поголема веројатноста дека компанијата и во иднина ќе ги плаќа своите обврски спрема банките по основа на камата. Показателот

има особено големо значење кај меѓународните бизниси, бидејќи таму амортизирачките кредити со месечни отплати се поретки, додека булет кредитите, односно кредитите со отплата на главница на крај на периодот, се позастапени.

5. Значајни податоци при процесот на одлучување

Целосната анализа за одобрување на едно кредитно барање содржи голем број податоци кои му се неопходни на кредитниот одбор, за да може да донесе одлука за одобрување на кредит. Некои од најзначајните податоци коишто треба да ги содржи една кредитна апликација се: податок за процент на моментални издвоени резервации во Народна банка од којшто се гледа финансиската дисциплина на компанијата во својата кредитна историја, односно дали има позитивна или неуредна кредитна историја; податок за процентот на ефективна покриеност со колатерал за конкретната трансакција, односно колкав дел од предложената трансакција е покриен со проценетата вредност на понудениот колатерал пондериран со соодветен пондер утврден од страна на банката. Кредитната апликација мора, исто така, да содржи и податоци за најголемите (10) купувачи и добавувачи, од каде се гледа бројот на денови на наплата од купувачите и плаќање спрема добавувачите и дали постои голема зависност од еден или од неколку позначајни добавувачи од аспект на тоа дали во случај на губење на некој купувач, односно добавувач истиот е лесно заменлив или пазарот е лимитиран за таков тип на купувачи/добавувачи.

Како што може да се забележи, самиот процес е строго контролиран, однапред определен и важи за сите клиенти во согласност со начелото дека ни еден постоен или потенцијален клиент на банката нема право да биде во каква било привилегирана позиција.

Во почетните делови на самата апликација се содржани основните податоци за компанијата кредитобарател, како што се: назив на компанијата, даночен број и основна дејност, дали припаѓа на одредена група, односно кои се нејзините поврзани субјекти (правни или физички лица), податоци за тоа на кој сегмент му припаѓа компанијата (мали и средни или големи компании, категоризацијата во Народна банка и процентот на издвоени резервации со цел соодветниот кредитен одбор веднаш да има информација која ќе биде „цената“ што треба да ја плати за конкретниот клиент, информации за што се аплицира, и сл. Овој дел на изглед е едноставен, но е од особено значење, бидејќи погрешна информација во овој дел ќе значи и погрешен сигнал до донесувачот на одлуката за каков клиент станува збор, кој ќе биде процентот на издвоени резервации за компанијата, практично со која компанија банката ќе влезе во склучување на деловен однос.

Понатаму, следува анализа на финансиските показатели, колатералната позиција, опис на трансакцијата, податоци за активноста на компанијата, менаџментот, пазарното учество, проектите на кои компанијата работи во моментот, планови за идниот период, и сл., а во зависност од конкретната трансакција што се финансира, може да содржи и/ или да се побараат и дополнителни податоци.

Заклучок

Процесот на кредитирање на корпоративните клиенти е сложен процес кој се состои од голем број активности кои треба да се извршат пред почетокот на анализата, за време на самата анализа, како и по одобрувањето на предложениот пласман, што значи дека станува збор за една од најважните, но истовремено и најризичните услуги на банките. Имено, овие кредити вообичаено се одобруваат во големи износи, така што ја зголемуваат изложеноста на банката на кредитниот ризик. Впрочем, воопшто не е сеедно доколку банката не може да наплати еден голем поединечен кредит, бидејќи тоа сериозно ќе се одрази врз нејзината профитабилност, ликвидност и солвентност. Затоа, кредитната анализа при кредитирањето на деловните субјекти е сложена и налага голема внимателност и одлучување засновано на опсежни анализи.

Користена литература:

1. Д-р Љупчо Трпески, „Пари и банки“, Скопје, 1995;
2. Stevenson, P., „Credit Management Police“, Credit Management, 2005;
3. Greuning, H., Bratanović B. S., Analiza i upravljanje bankarskim rizicima, Mate, Zagreb, 2006;
4. Gorgieva-Trajkovska, Olivera and Koleva, Blagica (2013), Анализа на финансиски извештаи;
5. Бентон, Е. Гуп, Џејмс, В. Колари, Комерцијално банкарство, Арс Ламина, Скопје, 2011;
6. Bratanović, Brajović, Sonja, van Greuning Hennie, Analyzing banking risk – A framework for assessing corporate governance and risk management, Third edition, The World Bank, Washington, D. C., 2009;
7. Фредерик С. Мишкин, Економија на пари, банкарство и финансиски ризици, Универзитет на Колумбија, 2010.